

- межа процесу — встановлена зона відповідальності та компетенції власника процесу;
- бізнес-функція — вид діяльності підприємства, якій властивий набір (склад) показників.

Важливою характеристикою є розмір процесу, який вимагає економічних обмежень, серед яких, наприклад, число центрів обліку витрат або джерела їх формування за різними напрямками діяльності підприємства. Кількість таких центрів і склад необхідних показників повинні бути невеликим, щоб не ускладнювати процедуру обліку та визначення результатів. Одночасно потрібно забезпечити всебічний моніторинг процесного управління. Відповідно до призначення виділяють дві групи показників:

- 1) для оцінки ефективності процесу (показники витрат ресурсів на одиницю продукту або часу);
- 2) для задоволеності результатами процесу.

Управління бізнес-процесом полягає в тому, що його власник повинен з встановленою періодичністю контролювати життя процесу та приймати управлінські рішення (особливо у випадках виникнення відхилень фактичних параметрів від необхідних). Власник процесу веде оперативне управління, активно втручаючись у його хід, змінюючи запланований розподіл ресурсів. При цьому він змінює не тільки самі плани, а й терміни, а також вимоги до результатів процесу відповідно із зміною ситуації, що вимагає негайного втручання. Замкнутий цикл управління відомий як цикл Демінга PDCA (Plan-Do-Check-Act): «планування — виконання — перевірка — управління» [2].

У ході життєдіяльності бізнес-системи виконання бізнес-процесів забезпечує досягнення сукупності цілей. У «дереві цілей» кожна мета має вагу та кількісний або якісний критерій досяжності. Виходячи з цього, існує реальна можливість побудувати «дерево показників», тобто сформуванати систему показників для оцінки ефективності виконання бізнес-процесів, застосування якої дозволяє власникам бізнес-процесів здійснювати їх контроль.

Література

1. *Андерсен Б.* Бизнес-процессы. Инструменты совершенствования. — М. : РИА «Стандарты и качество», 2004. — 224 с.
2. *Деминг В.* Выход из кризиса. — Тверь : Альба, 1994. — 302 с.
3. *Дрожжинов В.* Реинжиниринг бизнес-процессов в компании // Ваш банк. Экономист. — 2001. — № 2. — 112 с.
4. *Друкер П. Ф.* Практика менеджмента : пер. с англ. — М. : Изд. дом «Вильямс», 2001. — 217 с
5. *Ефремов В. С.* Организации, бизнес-системы и стратегическое планирование // Менеджмент в России и за рубежом. — 2001. — № 2. — 85 с.
6. *Кальянов Г. Н.* Теория и практика реорганизации бизнес-процессов. Серия «Реинжиниринг бизнес-процесса». — М. : СИНТЕГ, 2002. — 255 с
7. *Репин В. В., Елиферов В. Г.* Процессный подход к управлению. Моделирование бизнес-процессов. — М. : РИА «Стандарты и качество», 2004. — С. 114.
8. *Романова О. С.* Процессное управление предприятиями хлебопекарной промышленности: Монография. — М. : Хлебпродинформ, 2006. — 264 с.
9. *Романова О. С.* Современные модели управления компанией: процессный подход // Менеджмент: науч. журнал. — М.: Финпресс, 2008. — С. 35—38.

УДК 332.122

**Ірина ВАХОВИЧ,
Олена ЧАПЮК ***

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

ПОДХОДЫ К ОЦЕНИВАНИЮ КАПИТАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ РЕГИОНА

APPROACHES TO ASSESSMENT OF REGION ECONOMY CAPITALIZATION

Анотація. Представлено підходи до оцінки капіталізації економіки регіонів України за напрямками: регіональна діагностика; діагностика капіталізації; діагностика ролі банківського сектора у капіталізації економіки регіону.

* *ВАХОВИЧ Ірина Михайлівна / Ирина ВАХОВИЧ / Irina VAHOVYCH* — д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, Луцький національний технічний університет, e—mail: irina—vaxovitch@mail.ru;
ЧАПЮК Олена Петрівна / Елена ЧАПЮК / Helena CHAPYUK — здобувач, Луцький національний технічний університет, e—mail: olchapyuk@ukr.net

***Аннотація.** Представлены подходы к оценке капитализации экономики регионов Украины по направлениям: региональная диагностика; диагностика капитализации; диагностика роли банковского сектора в капитализации экономики региона.*

***Abstract.** Submitted approaches to assessing the capitalization of the economy of regions of Ukraine the following areas: regional diagnostics; diagnosis capitalization; diagnostic role of the banking sector in the capitalization of the regional economy.*

Механізмам нарощення капіталізації регіонів країни повинна передувати комплексна та системна оцінка сильних і слабких сторін розвитку регіонів, аналіз умов, можливостей і результатів капіталізації у площині створення підґрунтя для нарощення ринкової вартості.

Оцінка рівня капіталізації економіки на регіональному рівні та ролі банківського сектора у даному процесі є багатоаспектним явищем і включає у себе три напрямки: регіональну діагностику, оцінку капіталізації та оцінку ролі банківського сектора у капіталізації економіки регіону. Зупинимось на існуючих напрацюваннях за кожним з напрямків.

На загальнодержавному рівні розроблено ряд методик оцінки рівнів регіонального розвитку, зокрема: методика оцінки рівня ділової активності регіону, концепція створення системи рейтингової оцінки регіонів, галузей національної економіки, суб'єктів господарювання розроблені Кабінетом Міністрів України; методика оцінювання інвестиційної привабливості, розроблена Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України; методика розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку, прийнята Державним комітетом статистики України [1—4] та інші. Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» [5] обґрунтовується доцільність проведення моніторингу показників розвитку регіонів, районів, міст з метою визначення депресивних територій. Державна стратегія регіонального розвитку до 2020 року містить розділ з характеристикою основних сучасних тенденцій і викликів регіонального розвитку, що стають основою формування його стратегічних цілей і пріоритетів.

Провідні вітчизняні та закордонні школи регіоналістики пропонують авторські бачення методик проведення оцінки рівня розвитку регіонів, їх конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, ендогенного потенціалу, міжрегіональних зв'язків, регіональної конвергенції та ін.

У закордонній практиці для оцінки рівнів розвитку країн і регіонів набули популярності методики, що передбачають оцінку конкуренто-спроможного розвитку, представлену Світовим економічним форумом (World Economic Forum) [6], розрахунок індексу економічної свободи, розробленого Інтелектуальним центром фундації (Heritage Foundation), розрахунок індексу людського розвитку, розроблену ООН, розрахунок індикатора справжнього прогресу (Genuine Progress Indicator — GPI) [7], індексу сталого економічного благополуччя (Index of Sustainable Economic Welfare (ISEW)), запропонованих організацією «Redefining Progress», оцінку інвестиційної привабливості країн і регіонів World Bank, Institutional Investor, Business Environment Risk Index (BERI), Moody's Investor Service [8—10], інші.

Досліджуючи підходи науковців, можна узагальнити методи, на яких базується оцінка тенденцій регіонального розвитку, які у тій чи тій мірі можна застосовувати для аналізу капіталізації економіки регіонів країни:

- індексний метод, який набув широкого використання у вітчизняній регіоналістиці. Суть методу полягає у виборі системи часткових показників, що характеризують ті чи ті аспекти розвитку регіону, їх стандартизацію і узагальнення в інтегральний індекс рівня розвитку регіону;
- метод соціологічних досліджень, що включає спостереження, опитування, співбесіди для оцінки ситуації у регіонах, настроїв та отримання суб'єктивних висновків;
- кластерний метод, що передбачає багатовимірну статистичну процедуру, яка виконує збір даних, що містять інформацію про вибірку регіонів за певними характерними ознаками і тенденціями, а потім упорядковує їх в порівняно однорідні групи — кластери;
- картографічний метод, що передбачає використання карт для відображення просторового розміщення продуктивних сил, ефективності їх використання та дозволяє наглядно відобразити регіональні диспропорції у рівнях розвитку.

Наведені методи та підходи є узагальненням тих, що використовуються у регіональній економіці для оцінки рівня їх розвитку. Тому при аналізі рівня капіталізації економіки регіонів країни слід їх взяти за основу дослідження. Особливістю оцінки капіталізації економіки регіонів країни є її багатоаспектність, оскільки капіталізація розглядається і як процес нагромадження капіталу, і як процеси вкладання (інвестування) капіталу у регіональну економіку, і як процес створення та розподілу доданої вартості регіону, і як процес зростання вартості активів регіону.

Відповідно, у наукових дослідженнях зустрічаються різні підходи до оцінки капіталізації економіки. В основному, методики стосуються оцінки капіталізації на мікрорівні. Найбільшого поширення серед них набув підхід, що базується на використанні коефіцієнта капіталізації, який дозволяє переведення чистих потоків капіталу від використання об'єкта у його вартість. Суть коефіцієнта капіталізації полягає в поєднанні двох економічних процесів: отримання доходу на

капітал і відшкодування капіталу інвестора-власника [11] і кількісно визначається як співвідношення прибутку до вартості власності, що створила цей прибуток за певний проміжок часу.

Такий підхід відповідає методу визначення капіталізованої вартості доходу і фактично дозволяє визначити, яка частка валового регіонального продукту минулого року була спрямована на оновлення основних засобів регіону.

Для визначення рівня впливу банківського сектора і, відповідно, наданого ним позичкового капіталу, на рівень капіталізації економіки регіону, можна скористатись формулою, що лежить в основі визначення вартості економічних суб'єктів мікрорівня за бруто-результатом його діяльності.

У теорії капіталізації банку виокремлюють такі поняття, як «пряма капіталізація банку» і «зворотна капіталізація банку». Пряма капіталізація становить перетворення вартості (матеріальних активів і грошових коштів) у банківський капітал, тобто характеризує поповнення власного капіталу банку за рахунок реінвестування певної частини прибутку банку. Зворотна капіталізація — це процес оцінки, визначення вартості банківської установи на основі реального доходу, прибутку [12].

На сьогодні є певні напрацювання вітчизняних і закордонних шкіл регіоналістики у дослідженні капіталізації на рівнів регіонів. Так, науковцями Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень запропоновано оцінку капіталізації економіки здійснювати за показниками реальної капіталізації як стану та як процесу. При цьому показниками оцінки капіталізації як стану є: валове нагромадження, у відсотках до ВВП; капітальні інвестиції, у відсотках до ВВП (ВРП); індекс інвестицій в основний капітал, у відсотках до 1990 року; зміни у структурі інвестицій в основний капітал за видами діяльності та видами промислової діяльності; ВВП (ВРП) на душу населення. При цьому рівень нагромадження (за відсутності офіційних статистичних даних) пропонується оцінювати за відсотковим відношенням капітальних інвестицій до ВРП [13, с. 39].

Для оцінки рівня капіталізації економіки регіону як стану науковцями пропонується використовувати показники, що характеризують стан основних засобів (за вартостями основних засобів, рівнем зносу, структурою за видами, сферами економічної діяльності, галузями промисловості, територіями) [13, с. 43]; стан людського капіталу (за дисконтованим рівнем заробітної плати на душу населення; рівнем ВРП на душу населення; на основі розрахунку національного багатства, природного та фізичного капіталу; на основі розрахунку індексу людського розвитку; на основі показників освіти); стан соціального капіталу (оцінки міжособистісної, моральної та організаційної складових соціального капіталу) [13, с. 59]; стан природного капіталу (рентний підхід) [13, с. 76]. Напрацювання науковців дозволяють оцінити рівень капіталізації регіону, однак є певні неточності у проведенні оцінки та відсутній детальний опис проведення математичних розрахунків.

Визначення ролі банківського сектора у капіталізації економіки регіону у тій чи тій мірі дозволяють підходи, що передбачають оцінку ринку банківських послуг регіону [14, 15, 16, с. 623, 17, с. 39], пропорційності розподілу за регіонами кредитних вкладень [18], територіальної організації банківської системи [19, с. 63, 20, с. 55], міжрегіональних фінансових потоків банківської системи [21, с. 7], Чернюк Л.Г., Кондрашихін А.Б., Качала Т.М. [22, с. 142], ефективності діяльності банківської системи регіону [23, с. 206], іноземного капіталу в банківській системі Верніков А.В. [24, с. 63] та інші аспекти розвитку банківської системи на регіональному рівні.

Із врахуванням теоретичних напрацювань і з метою охоплення усіх складових капіталізації як процесу нарощення ринкової вартості регіону, алгоритм оцінки рівня капіталізації регіонів України, на нашу думку, повинен містити такі етапи:

— перший етап — початковий, на якому систематизується вихідна інформація з визначення напрямків оцінки;

— другий етап — підготовчий, що включає вибір показників для оцінки рівня капіталізації і методів їх математичного опрацювання;

— третій етап — розрахунковий, на якому здійснюється пошук інформаційної бази та її математична обробка;

— четвертий етап — заключний, що узагальнює отримані результати математичної обробки інформації, що стане передумовою формування механізмів нарощення капіталізації регіонів країни.

Наведені етапи є послідовними і дозволять здійснити достовірну оцінку капіталізації економіки регіонів України.

Така оцінка повинна базуватись на певних принципах, якими, на нашу думку, повинні бути: принцип об'єктивності, що передбачає отримання достовірної первинної інформації для оцінки та підтримує прагнення мінімізувати суб'єктивізм, що спотворює реальну ситуацію; принцип системності, що передбачає оцінку капіталізації як процесу нагромадження капіталу, як процесу інвестування капіталу, як процесів створення і розподілу доданої вартості регіону; принцип ефективності, що передбачає паритетність достовірності отриманих результатів оцінки з витратами на її

проведення; даний принцип зумовлює потребу вибору обмеженої кількості ключових оціночних показників, що у найбільшій мірі визначають достовірність отриманого результату; принцип конкретизації, що передбачає вибір чітко визначених, співрозмірних у часі і просторі показників для характеристики процесу капіталізації регіону.

Література

1. Комплексна оцінка соціально-економічного розвитку регіонів України за січень—вересень 2010 року: [Електронний ресурс] . — Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=243809405&cat_id=246396904
2. «Про схвалення Концепції створення системи рейтингової оцінки регіонів, галузей національної економіки, суб'єктів господарювання» // Розпорядження КМУ від 1 квітня 2004 р. № 208-р.
3. Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 25.03.2004 р. № 115 «Про затвердження Методики оцінювання роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо залучення інвестицій, здійснення заходів з поліпшення інвестиційного клімату у відповідних галузях економіки та в розрізі регіонів, рейтингової оцінки інвестиційної привабливості галузей, регіонів та суб'єктів господарювання і відповідної форми звіту» : [Електронний ресурс] . — Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/>
4. Наказ Держкомстату України від 15.04.2003 № 114 «Про затвердження Методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку» : [Електронний ресурс] . — Режим доступу : www.uar.gov.net/data/base40/ukr40346.htm.
5. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» / Дата набуття чинності 1 січня 2006 року. Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/anot/2850>—15]
6. Матеріали Всесвітнього економічного форуму (щорічна нарада) — <http://www.weforum.org>.
7. <http://genuineprogress.net/genuine—progress—indicator/>
8. [http://www.wikiprogress.org/index.php/Index_of_Sustainable_Economic_Welfare_\(ISEW\)](http://www.wikiprogress.org/index.php/Index_of_Sustainable_Economic_Welfare_(ISEW))
9. Рейтинг для інституційних інвесторів // VII. Institutional Investor's Country Credit Ratings: [Електронний ресурс] . — Режим доступу : <http://www.institutionalinvestor.com>.
10. Рейтинг інвестиційної привабливості // Moody's Investor service : [Електронний ресурс] . — Режим доступу : <http://www.moody.com/cust/default.asp>
11. Потенціал підприємства: формування та оцінювання / Навч. посібник// Н.В.Касьянова, Д.В.Солоха та ін.// Електронний ресурс. Режим доступу: [http://pidruchniki.com/1081080654097/ekonomika/metodi_kapitalizatsiyi]
12. Кекух Д.В. Капіталізація як складова банківської системи // Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/>]
13. Інституційні механізми капіталізації економіки регіонів Українського Причорномор'я : [монографія] / [Б. В. Буркинський, В. М. Осипов, О. В. Моліна та ін.] ; за наук. ред. Б. В. Буркинського ; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. — Одеса : ППРЕД НАН України, 2014. — 520 с.
14. Дружинин А.Г. Глобальное позиционирование Юга России: факторы, особенности, стратегии: Монография / А.Г. Дружинин. — Ростов-на-Дону: Изд-во ЮФУ, 2009.
15. Шевцова М.Ю., Солодовник Ю.О. Ринок банківських послуг: динаміка розвитку та сегментації // М.Шевцова, Ю.Солодовник// Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». — Випуск 5(2). — 2011. — С. 149—155.
16. Грудзевич У. Я. Перспективи розвитку регіональної інфраструктури фінансового ринку / У. Я. Грудзевич // Щорічник наук. пр. «Соціально-економічні дослідження в перехідний період». — Серія «Економічні проблеми розвитку виробництва регіону». — Вип. XXXI. — Львів: НАНУ ІРД, 2001. — С. 620—631.
17. Климко О. О. Регіональна сегментація ринку фінансово-банківських послуг України / О. О. Климко // Український географічний журнал. — 2004. — № 4. — С. 38—43. — С. 39.
18. Статистика: Підручн. / С. С. Герасименко, А. В. Головач, А. М. Єріна та ін. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2000. — 467 с.
19. Герасимчук З. В., Корецька Н. І. Територіальна організація банківської системи регіонів України: оцінка та стратегії забезпечення її раціональності: Монографія. — Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2010. — 312 с.
20. Люзняк М. Щодо оптимізації регіональної структури банківської системи / М. Люзняк // Економіст. — 2008. — № 8. — С. 54—57.
21. Долішній М., Другов О. Проблеми та перспективи підтримки банками розвитку економіки регіонів / М. Долішній, О. Другов // Економіка України. — 2005. — № 9 (526). — С. 4—11.
22. Чернюк Л. Г., Кондрашихін А. Б., Качала Т. М. Територіальна організація фінансового ринку України: Монографія / Л. Г. Чернюк, А. Б. Кондрашихін, Т.М. Качала. — Черкаси: Вертикаль, 2006. — 256 с. — С. 142.
23. Могильницька М. П., Васюта В. О., Побурко Я. О. Ефективність банківської системи регіону: методологія і апробація моніторингу / М. П. Могильницька, В.О. Васюта, Я. О. Побурко. — Львів: НАН України. Інститут регіональних досліджень, 2005. — 63 с.; Могильницька М., Побурко Я. Про оцінювання ефективності банківської системи регіону / М. Могильницька, Я. Побурко // Регіональна економіка. — 2005. — № 2. — С. 206—213.
24. Верников А. В. Доля иностранного капитала в банковском секторе: вопросы методологии / А. В. Верников // Деньги и кредит. — 2006. — № 6. — С. 63—74.